

ONZE ALMA MATER

97 | 4

Leuvense Perspectieven

LEUVENSE PERSPECTIEVEN*

Areastudies stellen wetenschappen ter discussie

C. DEFOORT
N. STANDAERT

"Les animaux se divient en: a) appartenant à l'Empereur, b) embaumés, c) apprivoisés, d) cochons de lait, e) sirènes, f) fabuleux, g) chiens en liberté, h) inclus dans la présente classification, I) qui s'agitent comme des fous, j) innumbrables, k) destinés avec un picureau très fin en poils de chameau, l) et caetera, m) qui viennent de casser la cruche, n) qui de loin semblent des mouches." (Une certaine encyclopédie chinoise)

HOORT VLAAMSE GESCHIEDENIS BIJ ZUID-EUROPESE FILOLOGIE?

Wanneer je als onderzoeker een aanvraag indient bij een wetenschappelijk fonds, is het gebruikelijk dat je een disciplinecode invult. De codes zijn vastgelegd in een 'classificatieschema wetenschapsgebieden' bepaald door en alom toegepast binnen de Europese Unie. Zo worden bijvoorbeeld FWO-commissies volgens gelijkaardige categorieën ingedeeld, en dossiers volgens dezelfde disciplinecodes over deze commissies verspreid. Dit classificatieschema poogt alle wetenschapsgebieden te omvatten door middel van verschillende hoofdgroepen (met name menswetenschappen, sociale wetenschappen, exacte wetenschappen, biomedische wetenschappen en toegepaste wetenschappen), die op hun beurt verder opgesplitst worden.

* De *Leuvense Perspectieven* willen aan de collega's en de afgestudeerden van de K.U.Leuven en aan de bredere samenleving een idee geven aan wat en hoe er aan de universiteit wordt gedacht. Zij hebben daarbij niet de bedoeling het standpunt te vertolken van de universiteit en impliceren evenmin volledige eensgezindheid in de Stuurgroep. De *Leuvense Perspectieven* zijn verder ook redactioneel onafhankelijk van *Onze Alma Mater*, het tijdschrift waarin ze te gast zijn.

Deze classificatie heeft een invloed die meer ingrijpend is op de wetenschappen dan men op het eerste gezicht zou vermoeden. Immers, niet alleen verzamelt en ordent ze de verschillende wetenschapsgebieden, maar ze bepaalt hen ook. Ze is niet louter een vereenvoudigde weerspiegeling van de gegeven werkelijkheid, maar ook medeverantwoordelijk voor de creatie en bevestiging ervan. Omdat de codes door hun historische ontwikkeling en grootschalige toepassing moeilijk veranderd kunnen worden, pinnen ze hun werkelijkheid bovendien in een onveranderlijk schema vast.

Voor de onderzoeker die zich nauwelijks in deze categorieën terugvondt, vormt deze classificatie een probleem. Volgen we, bij wijze van voorbeeld, de aanvraagprocedure van een sinoloog die zich toelegt op het wijsgerig taoïsme of op de geschiedenis van de Late Ming dynastie (begin 17de eeuw). In tegenstelling tot wat de naïeve aanvrager zou kunnen vermoeden, loopt de piste niet via de hoofdlijnen 'Wijsbegeerte' (H 001) of 'Geschiedenis en kunst' (H 003), maar via 'Filologie' (H 004) naar de onderverdeling 'Taal- en letterkunde van Zuid- en Zuid-Oost-Azië, Chinees.' (H 640) Wat men ook onderzoek in verband met China - wijsbegeerte, geschiedenis, economie of sociologie - de weg naar fondsen en erkenning leidt in eerste instantie onvermijdelijk via het poortje van de 'Filologie'.

Hoewel het schoentje knelt, wordt pas echt duidelijk wanneer men zich voorstelt dat een aanvraag in omgekeerde richting zou gebeuren: een Chinese onderzoeker van onze Vlaamse geschiedenis klopt aan bij de Chinese overheid voor financiële steun. Hij zet gedwee een kruisje bij 'Filologie: Taal- en letterkunde van Zuid-Europa en Noord-Afrika, Nederlands'. Net zomin als Vlamingen hun taal met Zuid-Europa of Noord-Afrika associëren, legt een Chinees of een sinoloog een onmiddellijk verband tussen de Chinese talen en Zuid- of Zuid-Oost-Azië. Bovendien doet de Chinese historicus van Vlaanderen even veel - of weinig - aan filologie als de Europese onderzoeker van het taoïsme of de geschiedenis van de Late Ming dynastie. In ieder geval veel te weinig om in eerste instantie onder deze hoofding te ressorteren. De beroemdste passage uit Michel Foucaults oeuvre is wellicht het hierboven geciteerde lachwekkende citaat van Borges die het classificatiesysteem nabootst van een oude Chinese encyclopedie. Ons gangbare wetenschappelijk classificatiesysteem zou een gelijkwaardige reactie kunnen oproepen, ware het niet zo springlevend en dominant. Elke Vlaamse wetenschapper, zowel vanuit 'humane' als 'exacte' wetenschappen,

zou het immers ongehoord vinden om via een dergelijke kronkelpiste met collega's te moeten wedijveren voor fondsen.

Gelijkaardige problemen doen zich voor bij de keuze van een tweede code: de categorieën zijn (impliciet althans) zodanig op het Westen geënt dat niet-westerse studies zich moeilijk laten plaatsen en nauwelijks kunnen concurreren met autochtone onderzoeksprojecten. Hoe systematisch moet het taoïsme zich voordoen om op geslaagde wijze te concurreren binnen de sectie 'Systematische wijsbegeerte' (H 120)? En hoort de Late Ming dynastie (begin 17de eeuw) wel thuis onder 'Moderne geschiedenis (tot ongeveer 1800)' (H 230) gezien het feit dat er toen in China van enige moderniteit nog geen sprake was?

WETENSCHAPSCATEGORIEËN IN BEELD

Deze knelpunten van het gangbare classificatieschema zijn aanleiding om wat dieper te graven, op zoek naar de archeologie van onze wetenschappen. Beperken we ons even tot de menswetenschappen, dan kan men stellen (zonder verder in te gaan op het verschil tussen cultuur- en gedragswetenschappen) dat elk erkend wetenschapsdomein één of ander aspect van het menselijk handelen bestudeert, zoals bijvoorbeeld: de mens die schrijft (literatuur), spreekt (linguïstiek), denkt (wijsbegeerte), evolueert (geschiedenis) of in groep ageert (sociologie). Terwijl die aspecten van het menselijk handelen de hoofdcategorieën bepalen, worden ze verder opgesplitst in taalgroepen (bv. Franse literatuur) of tijdsdimensies (bv. Moderne geschiedenis tot ongeveer 1800). Visueel komt tabel 1 vertrouwd over.⁽¹⁾

Op het eerste gezicht blijkt uit niets dat deze tabel zich hoofdzakelijk tot het Westen beperkt: ook het handelen van de Chinese mens kan immers onder al deze verschillende aspecten van de menswetenschappen bestudeerd worden. Maar toch valt in het heersende systeem de Chinees in eerste instantie met al zijn aspecten samen onder de ene hoofding 'Filologie', en dan nog wel als onderdeel van de geografische sectie 'Zuid- en Zuid-Oost-Azië'.

Het moet gezegd worden dat de K.U.Leuven, en meer bepaald de faculteit Letteren, haar best doet om deze situatie enigszins recht te trekken, en wel door een structurele dissonant binnen haar geleerden toe te laten. Zo wordt er aan de areastudies (een term die uit de Verenigde Staten overgewaaid is), gegroepeerd in het 'Department Oosterse en Slavische studies', een evenwaardige plaats toegekend naast de

Tabel 1. EU-classificatieschema voor humane wetenschappen

Menswetenschappen (H 000)	
Wijsbegeerte (H 001)	Moderne geschiedenis (tot ongeveer 1800) ... Franse taal- en letterkunde Taal- en letterkunde van Zuid- en Zuid-Oost-Azië, Chinees ...
Theologie (H 002)	
Geschiedenis en kunst (H 003)	
Filologie (H 004)	
Sociale wetenschappen (S 000)	
Rechtswetenschappen (S 110)	
Politieke en administratieve wetenschappen (S 170)	
Economie (S 180)	
Sociologie (S 210)	
Psychologie (S 260)	
Pedagogiek en didactiek (S 270)	

departementen 'Geschiedenis' of 'Literatuurwetenschap'. Deze geste van de K.U.Leuven maakt wel expliciet wat reeds impliciet in haar structuur aanwezig is, namelijk dat de meeste hoofdcategorieën van menswetenschappen wel degelijk geografisch bepaald zijn, en dus slechts reiken tot aan de grenzen van de vreemde area's. Niet het menselijk handelen vormt het uitgangspunt van onze categorieën, maar het handelen van hoofdzakelijk de westerse mens.

Hoe zouden formuleren ogen als het wetenschappelijk landschap deze impliciete geografische beperking expliciet zou maken, en dus in eerste instantie opgesplitst zou zijn per area? Pas als de geografische ruimte in grote lijnen bepaald is, worden andere onderverdelingen volgens de wetenschapsgebieden aangebracht. Geven we dit gedachten-experiment even een officiële vorm, dan ziet de tabel er (in alfabetische volgorde) als volgt uit.

Als men nu aan Europese wetenschappers zou vragen via deze tabel een beurs aan te vragen, dan zou al snel blijken dat het onderzoek van de meeste kandidaten verbrokken ligt onder diverse hoofdcategorieën. Een filosoof of wiskundige, bijvoorbeeld, hoort onder geen enkele

Tabel 2. Classificatieschema van wetenschappen volgens areas

Afrika		
Centraal-Afrika		
Noord-Afrika		
Zuid-Afrika		
Amerika		
Centraal-Amerika		
Noord-Amerika		
Zuid-Amerika		
Australië		
Azië		
Centraal-Azië		
Oost-Azië		
Zuid-Azië		
Zuid-Oost-Azië		
Europa		
Centraal-Europa		
Noord-Europa		
Oost-Europa		
West-Europa		
Zuid-Europa		
		Geschiedenis Vlaanderen Wijsbegeerte Spinoza Literatuur Nederlandse Wiskunde ...
		Geschiedenis Rome Wijsbegeerte Plato en Aristoteles Literatuur Wiskunde ...

hoofdcategorie thuis, maar dient zich aan als specialist in kleine onderdeeljes van verschillende hoofdcategorieën. Deze tabel is natuurlijk onhoudbaar, en minstens even ongepast als de vorige. Vooral exacte en

biomedische studies, in hun huidige vorm grotendeels creaties van westerse bodem, laten zich moeilijk geografisch indelen. Moderne wiskunde is immers overal ter wereld hetzelfde. Maar misschien zou deze tweede tabel zelfs voor de meeste van deze wetenschappen niet helemaal oninteressant zijn, al was het slechts om hun vermeende universaliteit in vraag te stellen en de vinger te leggen op hun westerse oorsprong. Aldus vraagt deze omgekeerde tabel aandacht voor de noodzakelijke – maar vaak over het hoofd geziene – aanpassing die zelfs van geneeskunde en ingenieurstudies in andere culturen gevegd wordt.

Een combinatie van beide tabellen lijkt misschien een aanvaardbaar compromis. Als we aan disciplines binnen de menswetenschappen hun horizontale positie teruggeven en de verschillende areas er verticaal op plaatsen, krijgen we een conceptueel relatief heldere (maar misschien onpraktische) tabel:

Tabel 3: Classificatieschema van wetenschappen volgens disciplines en areas

VAK / AREA	Afrika	Amerika	Australië	Azië	Europa
Wijsbegeerte				Taoïsme	
Theologie		Pragmatisme		Late Ming	
Geschiedenis en kunst				Chinees recht	
Filologie				Chinese wiskunde	
Rechtswetenschappen					
...					
Wiskunde					
...					

Onvermijdelijk blijft ook deze tabel gebrekkig, maar ze is minder vertekend dan de twee vorige. Ze geeft duidelijk aan dat onze wetenschappen in feite een combinatie zijn van een menselijke activiteit én een area. Tabel 3 toont ook dat areastudies niet naast andere disciplines op de horizontale indeling thuishoren, ondanks de inrichting van departementen voor oosterse studies. Zelfs de vaak geprezen interdisciplinariteit voltrekt zich in het huidige systeem tussen twee wetenschapsgebieden op de horizontale lijn (zoals bijvoorbeeld tussen filosofie en rechtswetenschappen) en biedt geen oplossing voor de impliciete miskenning van de areas op de verticale lijn. De toenemende

samenwerking tussen filosofie en sinologie, bijvoorbeeld, kan alleen maar toegejuicht worden, maar is geen voorbeeld van interdisciplinariteit, wel van samenwerking tussen een discipline en een area.

Deze bondige archeologie geeft aan dat er een probleem is met onze wetenschapscategorieën. Maar als goede lezers van Foucault willen we daarmee niet vervallen in louter een aanklacht op het heersende systeem door te suggereren dat er een totaal neutrale en onbevooroordeelde manier van ordenen zou kunnen en moeten bestaan. Na deze zoektocht naar de achterliggende tabellen van onze wetenschappen willen we wel enkele eerste stappen zetten op zoek naar de plaats, betekenis en mogelijke methodologie van iets als 'areastudies'. We houden hier voornamelijk China als voorbeeld aan, maar de zoektocht geldt eveneens voor andere areas.

DE HISTORISCHE WORTELS VAN ONZE AREASTUDIES

De plaats die studies over China of Japan aan de K.U.Leuven innemen, is representatief voor de meeste Europese universiteiten en tevens ook historisch verklaarbaar. De interesse voor oosterse talen zoals bijvoorbeeld Hebreeuws en Aramees lag in het verlengde van een omwenteling binnen de theologie, waarbij steeds meer aandacht uitging naar de oorspronkelijke talen van de bijbel. De studie van deze talen ontwikkelde zich in de loop van de 19de eeuw als deel van 'bijbelse filologie'. Naarmate de koloniale interesse voor het Verre Oosten groeide, kwamen daar andere talen bij – eerst die van het Indische subcontinent, later die van het Verre Oosten – en een sterke tekstuele benadering bleef doorslaggevend. Zoals in andere Europese instellingen werden deze studies samengebracht onder de noemer 'Oriëntalistiek'. Wanneer de K.U.Leuven op het einde van de jaren zeventig een studierichting sinologie oprichtte, dacht men spontaan in termen van dit schema. De nieuwe studierichting werd bij Letteren ondergebracht, meer bepaald bij 'Oosterse en Slavische Studies'.

Een vergelijking met Amerikaanse universiteiten geeft aan dat het ook anders had kunnen verlopen. In de Verenigde Staten werden in het begin van deze eeuw studierichtingen over China in het leven geroepen, maar ze kwamen pas tijdens en na de Tweede Wereldoorlog echt van de grond. Twee elementen hebben daartoe bijgedragen. Allereerst kregen een aantal Chinese intellectuelen die tijdens de Tweede Wereldoorlog in de Verenigde Staten verbleven, een benoeming in departementen zoals filosofie of geschiedenis. Dergelijke benoemingen

van *native Chinese* heeft men in Europa nauwelijks gekend. Bovendien hebben de sociale wetenschappen in de Verenigde Staten vooral na de Tweede Wereldoorlog een grote uitbreiding gekend. Studies van Aziatische samenlevingen vonden binnen deze ontwikkeling hun plaats. Als gevolg hiervan treft men in Amerika weinig en relatief kleine Aziatische vakgroepen aan met enkel Azië-specialisten, terwijl heel wat China-kenners tewerkgesteld zijn binnen departementen als wijsbegeerte, geschiedenis, politieke wetenschappen, sociologie, economie of antropologie. En dit in tegenstelling tot Europese universiteiten waar ieder een die iets met China te maken heeft, bij voorkeur in één vakgroep geplaatst wordt (cf. ook de R.U.Leiden). Uit dit eenvoudig geschetste verschil tussen de Europese en Amerikaanse universiteiten blijkt dat er alternatieven mogelijk zijn om areastudies een plaats toe te kennen in de wetenschappelijke arena.

ACADEMISCHE GEVOLGEN

Dit verschil in organisatie (en dus ook in mentale categorieën) heeft wel een aantal ingrijpende gevolgen voor het academische leven. Deze uiteten zich in de wetenschapsbeoefening, het benoemingsbeleid, het onderzoek en het onderwijs. Wat de wetenschapsbeoefening betreft, staat de Europese sinoloog in dagelijks contact met andere specialisten over China, die net zoals hij of zij een globale en tekstueel gerichte opleiding genoten hebben. Een Amerikaanse specialist in de hedendaagse Chinese samenleving daarentegen, staat in dagelijks contact met sociologen die crop uit zijn hun theoretische modellen aan verschillende samenlevingen te toetsen. Binnen de mondiale kring van sinologen of China-kenners leidt dit verschil vaak tot tegenstellingen tussen Amerikanen en Europeanen in de beoordeling van elkaars onderzoek. Zo verwijt de Europeaan de Amerikaan een gemis aan precisie en feitenkennis, terwijl de Amerikaan dan weer van oordeel is dat de Europeaan de nodige visie mist om de waargenomen feiten kritisch te interpreteren, evalueren en ordenen.

Onvermijdelijk heeft dit verschil ook gevolgen voor het benoemingsbeleid. In Europa nemen de disciplinedepartementen Azië doorgaans niet als basis voor toetsing van hypothesen en modellen. Daarom onder meer stellen ze zich terughoudend op om, bijvoorbeeld, een politicoloog te benoemen wiens onderzoeksgebied hoofdzakelijk het moderne China is. Departementen zijn geneigd eerder te kiezen voor kandidaten die geacht worden een theoretisch en globaal inzicht

te hebben dan voor specialisten in een bepaalde area, een taal en de primaire bronnen die erin geschreven zijn. Deze areaspecialisten worden immers, gezien hun opleiding en institutionele afkomst, niet beschouwd als volwaardige generalisten of comparatisten. Het Amerikaanse model heeft dan weer andere nadelen, zoals bijvoorbeeld de grote institutionele afstrand tussen verschillende China-kenners. Hieraan proberen heel wat universiteiten iets te verhelpen door een China-centrum op te richten voor gezamenlijke interdisciplinaire activiteiten.

De gevolgen van de verschillende wetenschappelijke organisatie laten zich ook in het onderzoeksbeleid voelen. Omdat de wetenschappelijke categorieën van de EU als basis dienen voor de samenstelling van commissies, bestaat er geen aparte commissie voor areastudies, wat volgens het eerste schema volkomen terecht is. De toevoeging van een dergelijke commissie zou binnen het bestaande systeem trouwens meer kwaad dan goed doen: een zogenaamde 'areacommissie' zou immers verondersteld worden alle areas die zich buiten de vrouwelijke levenswereld van onze wetenschappen bevinden – alles verder dan Griekenland dus – als één ongedifferentieerd geheel te vertegenwoordigen. En bovendien zouden daarbinnen ook alle verschillende disciplines verenigd worden, gaande van Hindi literatuur tot Japans recht. Dit verklaart wellicht waarom EU-commissies onze universiteiten niet volgen in hun opname van een departement als 'areastudies' tussen alle menswetenschappen.

Een ander probleem in het onderzoeksbeleid is dat van de zogenaamde interdisciplinariteit. In wetenschappelijke commissies wordt een dossier uit areastudies 'interdisciplinair' behandeld, alsof ze een discipline naast andere disciplines zijn. Kenmerkend voor areastudies is nu precies dat de area (de verticale kolom in tabel 3) primeert op de disciplines (de horizontale kolom). Bijgevolg biedt 'interdisciplinariteit' geen oplossing voor de miskenning van de specificiteit van areastudies. Het gevolg van de huidige toestand is dat areaspecialisten uit Europa op (institutioneel) onvertrouwde bodem moeten aankloppen bij commissies als 'taal & letterkunde', 'wijsbegeerte' of 'geschiedenis'. De onvertrouwdheid is wederzijds: terwijl de commissieleden de methodologische zwakte van areaspecialisten (volgens tabel 1) vaststellen, moeten ze zich ook bewust zijn van hun eigen minstens impliciete ruimtelijke beperking (volgens tabel 2), wat hun evaluatie van een andere area bemoeilijkt. Een volledig omgekeerde situatie zouden zij immers ook onaanvaardbaar vinden, wanneer bijvoorbeeld

een specialist van het Platonisme beoordeeld zou worden door een commissie die Zuid-Europa in al haar facetten vertegenwoordigt, gaande van moderne wiskunde tot internationale fiscaliteit.

Ook het onderwijs, tenslotte, draagt sporen van de historische keuze die Europa omtrent haar areastudies gemaakt heeft. Het belang van een departement voor Oosterse studies aan de K.U.Leuven impliceert, net zoals aan de meeste andere Europese universiteiten, dat al wie modern China wil onderzoeken, zich best wendt tot de faculteit Letteren, en daarbinnen tot het departement 'Oosterse en Slavische studies'. Een student sociologie krijgt allerlei vakken aangeboden die verschillende deelgebieden van de sociologie bestrijken. Een student sociologie daarentegen leert taal en schrift, en komt via primaire en secundaire bronnen in contact met heel wat verschillende wetenschappen die allemaal op China toegepast worden. Maar de interactie tussen beiden is erg beperkt. Zelden komt een vak over Azië in het programma van wijsbegeerte, geschiedenis of sociologie, en indien wel, dan enkel als keuzevak. In de meeste Europese universiteiten kunnen studenten afstuderen als filosoof, historicus of socioloog en nauwelijks weet hebben van de situatie in Azië, ruim 60% van de wereldbevolking! De meeste Amerikaanse universiteitsstudenten, daarentegen, hebben wel benul van de belangrijkste Chinese dynastieën en wijsgerige stromingen, maar de sinologen onder hen verwerven doorgaans een minder globale en minder filologisch gefundeerde kennis.

Aldus weerspiegelen én bevestigen de gangbare wetenschaps-categorieën werkzaam in wetenschapsbeoefening, benoemingspolitiek, onderzoek en onderwijs, de verschillende visies op Azië: voor Europa, in tegenstelling tot de Verenigde Staten, staat het Aziatisch continent duidelijk niet op de prioriteitenlijst. De categorieën die we hanteren – of liever ondergaan – zijn gegroeid uit een wereldbeeld waarin Azië nauwelijks of geen plaats had. En op hun beurt bevestigen ze dit. Onvermijdelijk heeft een heersend classificatiesysteem een behoudsgezinde invloed. Maar het onze is om allerlei redenen, die niet altijd allemaal even doorgrondelijk zijn, opvallend weinig programmatisch. Er is helemaal geen plaats voor de grote verschuiving van geografische invloedssferen die in onze wereld aan de gang is.

DE METHODOLOGIE VAN AREASTUDIES

De methodologische zwakte van areastudies in Europa is dus zowel oorzaak als gevolg van de geïnstitutionaliseerde classificatie. In het

huidige systeem zijn areastudies eigenlijk geen wetenschap, vermits ze geen eigen methodologie hebben. Voor elk aspect van het menselijk handelen dat onderzoekers binnen hun area bestuderen, moeten ze immers terecht bij de methodologieën van specifieke wetenschapsgebieden. Wie de sociologie van het hedendaagse China wil bestuderen, moet zich bekwamen in sociologische modellen; en een historicus van de Late Ming dynastie moet vertrouwd zijn met historiografische inzichten en theorieën. Deze bedenking lijkt het wantrouwen van de meeste Europese humane wetenschappers tegenover areastudies te bevestigen: ze zijn methodologisch zwak gevormd en worden dus beter ondergebracht in een aparte vakgroep.

De situatie is nu wel aan het veranderen door de toenemende samenwerking van onderzoekers uit areastudies en wetenschapsdisciplines, alsook door de toename van dubbele opleidingen: wetenschappers richten de aandacht steeds meer op China als een interessant toetsingsgebied, en leren daarvoor soms zelfs Chinees om origineel onderzoek te kunnen verrichten. Sinologen van hun kant bekwamen zich, vaak door middel van een tweede diploma, in de inzichten en theorieën van een bepaalde wetenschap om aldus methodologisch sterker te staan.

Maar wat zou, los van deze positieve evolutie, de eigen methodologische bijdrage van een areaspecialist kunnen zijn? Het antwoord ligt deels bevat in het Amerikaanse model waar men vaak een areaspecialist opneemt binnen de disciplinevakgroep, en dus ook in de wetenschappelijke commissie. Niet alleen is hij of zij in staat vanuit deze discipline het eigen onderzoek methodologisch te optimaliseren, maar bovendien kan hij of zij ook voortdurend de waarde en toepasbaarheid ter discussie stellen van de gangbare modellen die binnen deze disciplines – meestal vanuit westers oogpunt – opgesteld zijn. De bijdrage van areastudies aan wetenschapsdisciplines ligt hierin dat zij de absoluteheid van onderzoeksresultaten vanuit de studie van een andere area kunnen ontkennen of bevestigen. Zelfs exacte en biomedische wetenschappen kunnen door de confrontatie met een heel andere wereld ertoe gebracht worden hun universele pretenities te temperen of minstens ter discussie te stellen.

Bovendien is het voordeel van de Europese areaspecialisten dat ze deze discussie kunnen voeren vanuit een interdisciplinaire kennis van hun area. Aldus brengen ze niet alleen de vreemde ruimte (China) binnen in een bepaalde wetenschappelijke discipline, zoals trouwens ook hun Amerikaanse collega's doen wanneer die als China-specialisten werkzaam zijn in het departement sociologie. Maar ze leveren ook een

bijdrage dankzij hun globale kennis van de verschillende disciplines waarmee ze in de Europese sinologie opgeleid en tewerkgesteld zijn: Chinese geschiedenis, literatuur, economie, filosofie, enzovoort.

Toch blijven de areastudies tekortschieten zolang hun samenwerking met de disciplinewetenschappen zich beperkt tot het vertrouwen waarmee zij concrete inhoud leveren voor de toetsing van wetenschappelijke theorieën, of deze bestaande theorieën in hun eigen onderzoek overnemen. Want zolang bevestigingen de areastudies immers een vertrouwde scheiding tussen inhoud en vorm, data en hypothese, die net door het eigen onderzoek aan de orde gesteld wordt. Bij de toetsing van een theorie over bijvoorbeeld mensenrechten, religies, filosofie of gezondheid aan de Chinese situatie bekomt men doorgaans noch een bevestiging noch een negatie van de theorie, maar wel een besef van de te overbruggen kloof tussen ons en de ander. De vertaling en interpretatie van elk van deze termen alleen al (met hun historische relevantie en rijke waaiers aan associaties) is immers zo betwistbaar dat een theorie er niet onverstoord door kan blijven. Theorie en (vertaalde) gegevens verhouden zich in een spanning die niet zomaar wijkt voor ondubbelzinnige zekerheden.

De grote weerbaarheid van de Chinese data tegenover zelfs de meest courante begrippen zoals bijvoorbeeld 'recht', 'individu' en 'vrijheid' verstoort voortdurend het onderzoek en ondermijnt soms heel de onderneming. Kan je een andere cultuur wel kennen? Zo ja, hoe en in welke mate? Kan je concepten zoals 'filosofie', 'godsdienst', 'ethiek' gebruiken bij de studie van culturen waar deze begrippen pas na het contact met het Westen werden ingevoerd? En bestaat er een alternatief? Kan je de ander van binnen leren kennen? Of moet het onvermijdelijk van buitenuit gebeuren? Wat impliceert trouwens een dergelijke vraagstelling in termen van binnen en buiten? Zijn wij binnen in het Westen? Zijn we binnen bij onszelf?

Dergelijke vragen aangaande de transculturele toetsing van modellen worden doorgaans zelden gesteld of al te snel beantwoord in de vertrouwde wetenschapsdomeinen die zich impliciet tot de Europese of Amerikaanse area beperken. De visies die er verdedigd worden getuigen doorgaans van grote abstractie en zelfzekerheid; ofwel aanvaardt men zonder veel kritiek de opgedane kennis van het vreemde via het vertrouwde begrippenkader, ofwel verwerpt men ze wat al te snel. Denk bijvoorbeeld aan een extreme vorm van het postmodernisme dat uit wantrouwen tegen universele vooronderstellingen en pretenties de

vreemdheid van culturen ten top drijft en een volledige incommensurabiliteit predikt. Zelfs subtielere posities tussen deze twee extremen worden vaak met zo'n zekerheid geponereerd dat een areaspecialist er geen vrede mee kan nemen. Wetenschappelijke kennis tooit zich doorgaans in het ornaat van de zekerheid.

De concrete aard van het onderzoek gecombineerd met het cruciale belang van dergelijke fundamentele vragen leidt in areastudies vaak tot concrete en tentatieve antwoorden. Terwijl bijvoorbeeld een filosoof doorgaans een eenduidig antwoord nastreeft op de vraag of het vroege taoïsme al dan niet kan doorgaan voor 'filosofie', zich beroepend op een al even eenduidige definitie van filosofie, ligt de bijdrage van de sinoloog in een goed beargumenteerde en geïllustreerde opschorting van een dergelijk antwoord. De afwezigheid van een finaal verdict over het taoïsme is geen aanleiding tot zwijgen, maar in tegendeel, tot spreken. Zo kan men de mogelijke en feitelijke posities in dit debat voorstellen alsook hun respectieve vooronderstellingen, gevolgen, bekommernissen, aanhangers, sterkten en zwakheden. Ook al is de scheiding tussen de filosofische en sinologische aanpak veel minder scherp dan hierboven geschetst, en al kan de areaspecialist tenslotte zelf een positie innemen over het al dan niet filosofische gehalte van het taoïsme, de specifieke waarde van zijn of haar bijdrage ligt vooral in de reflectie op en de illustratie van het probleem en de vooronderstellingen ervan.

De wetenschappelijke opdracht van areastudies reikt dus verder dan een toets-functie voor bestaande theorieën, en ligt onder meer in een reflectie op het vreemde en weerbarstige, dat wat zich niet zomaar laat begrijpen. Ook al is een dergelijk gevoel van vreemdheid wellicht niemand onbekend – ook niet de Europese onderzoeker van de continentale wijsbegeerte, noch de oude Heidegger die zijn eigen vroege werken herleest – toch wordt de areaspecialist er op de meest concrete manier voortdurend door uitgedaagd. Het is het professionele lot van een areaspecialist om nergens thuis te zijn: noch in het gangbare begrippenapparaat van het thuisfront (de wetenschapscategorieën zijn daar slechts een voorbeeld van), noch in de gespecialiseerde area: want niemand is zich beter bewust van zijn vreemdheid op Chinese bodem dan de doorgewinterde sinoloog. Door de voortdurende onherbergzaamheid van een studie als sinologie wijken grootse theorieën voortdurend reflectie en vraagstelling. Een niet te verwaarlozen deel van de methodologie van de areaspecialist bestaat erin luidop na te denken over een vreemdheid die ons allen vertrouwd is, en kennis bij te brengen in een

voortdurende opschorting van zekerheid. Men zou dus areastudies kunnen omschrijven als de studies van de ander bij uitstek.

BESLUIT

Wetenschapscategorieën zijn zowel een weerspiegeling van de werkelijkheid als een invloedrijke bepaling en bevestiging ervan. Hun macht ligt vaak ingebed in de organisatie van een universiteit, benoemingsprocedures en de curricula aan de diverse departementen. We pleiten hier in eerste instantie niet voor een revolutionaire verandering van deze situatie, alsof er totaal transparante categorieën in de plaats zouden kunnen en moeten komen. Het Amerikaanse model met zijn spreiding van China-kenners over de verschillende departementen is geen feilloos alternatief.

Wat we wel willen is in de eerste plaats een bewustwording van de soms pijnlijke verdraaiing die heersende wetenschapscategorieën met zich meebrengen, en de moeilijke positie van areastudies tussen wetenschapsdisciplines. Deze bewustwording lijkt ons de noodzakelijke voorwaarde voor een expliciete erkenning van het feit dat het academisch onderwijs wel degelijk bepaald is door de grenzen van een area. Eens dat deze ruimtelijke bepaling erkend is, kan ze eventueel aangepast worden aan een veranderende wereld, maar ook bewuster gekoesterd: Europeanen hebben immers het volle recht hun eigen geschiedenis beter te willen kennen dan de Chinese.

Bovendien lijkt het interessant om de spanning tussen de areastudies en de wetenschapsdisciplines aan te houden als een creatieve uitdaging. Zowel van Amerikaanse als Europese zijde poogt men de beperkingen van het eigen systeem te verhelpen, door bijvoorbeeld de creatie van *China centers*, door toenemende samenwerking tussen specifieke wetenschapsgebieden en areastudies, of door dubbele opleidingen. Aan Europese universiteiten kunnen zowel op het gebied van onderwijs, onderzoek, en benoemingsbeleid meer initiatieven genomen worden om aan studies van andere culturen de plaats te geven die hen toekomt. Dit houdt onder meer in: de verplichting van vakken uit areastudies in wetenschapsdisciplines, de benoeming van areaspecialisten in discipline-departementen, en de aanstelling van areaspecialisten in wetenschapslijke commissies. Maar dergelijke remedies mogen en kunnen de spanning tussen wetenschapsdisciplines en areastudies niet volledig uitschakelen.

Hoe frustrerend deze institutionele discrepantie soms ook kan zijn, ze vertoont opvallende gelijkenissen met de soms ontmoedigende en toch uitdagende kloof die ons van de ander scheidt. En zoals sinologen

bij de studie van China toch Europeanen blijven, zouden wij ervoor pleiten dat areaspecialisten in hun vruchtbare samenwerking met discipline-wetenschappers ook oog hebben voor een eigen methodologie. Die uit zich in aandacht voor de concrete complexiteit van alle pogingen om het vreemde te kennen, in reflectie op de categorieën waarmee men dergelijke kennis nastreeft, en in waardering voor tentatieve antwoorden. Het is te hopen dat areaspecialisten luidop uiting durven en mogen geven aan de onophefbaar moeilijke om een ander te begrijpen, zonder dat disciplinewetenschappers dit beschouwen als louter afwezigheid van inzicht.

(1) In de FWO-commissies vindt men dezelfde categorieën onder acht in plaats van tien subcategorieën terug:

- Taal- en Cultuurwetenschappen: G1 Taal & Literatuur, G2 Geschiedenis, Archeologie & Kunstwetenschappen, G3 Wijsbegeerte, G4 Godsdienstwetenschappen & Theologie;
- Maatschappijwetenschappen: G1 Rechtswetenschappen, G2 Economische Wetenschappen & Bedrijfskunde, G3 Psychologie & Pedagogiek, G4 Sociale, Politieke en Communicatiewetenschappen.

Literatuur

- Crennerius, R. & H. Stumpfheldt (1977). Sinologie und Beruf. Ergebnisse der ersten Absolventenbefragung des Seminars für Sprache und Kultur Chinas der Universität Hamburg. *Asien*, 62 (Januar), 156-165.
- Foucault, M. (1966). *Les mots et les choses: Une archéologie des sciences humaines*. Paris: Gallimard.
- Franke, H. (1995). In Search of China: Some General Remarks on the History of European Sinology. In: *Europe Studies China: Papers from an International Conference on the History of European Sinology*. London: Han-Shan Tang Books, p. 11-25.
- Futures of Asian Studies (by Seven Panel Participants) (1997). *Asian Studies Newsletter*, 42(3), 7-12.
- Lundbaek, K. (1995). The Establishment of European Sinology 1801-1815. In: S. Clausen, R. Starrs, & A. Wedell-Wedellsborg. *Cultural Encounters: China, Japan, and the West*. Aarhus: Aarhus Univ. Press, p.15-54.
- Saich, T. (1993). Contemporary China Studies in Europe. Paper presented at Thirtieth Anniversary Conference of The Universities Service Centre, The Chinese University of Hong Kong, 25 June 1993.
- Todorov, T. (1982). Comprendre une culture: Du dehors / du dedans. *Extrême-Orient-Extrême-Occident*, 4, 9-15.
- Zurndorfer, H.T. (1995). A Brief History of Chinese Studies and Sinology. In: *China Bibliography: A Research Guide to Reference Works about China Past and Present*, (Handbuch der Orientalistik IV,10). Leiden: E.J. Brill, p. 4-44.